

XORIJIY TILNI O'RGATISHDA HISSIYOTNING O'RNI

Ish joyi: Farg'ona viloyati, Qo'shtepa tumani,

1-son Politexnikum, O'zbekiston

Muallif: Yunusova Faridaxon Adhamovna

Anotatsiya: *Ushbu maqola xorijiy tilni o'rgatish jarayonida hissiyotlarning muhim o'rnini o'rganadi. Hissiyotlarning o'quvchilarning motivatsiyasi, diqqat markazlashuvi va ma'lumotni saqlab qolishiga ta'sirini chuqur tahlil qilish orqali, maqola emotsional omillarning til o'rganish samaradorligini oshirishdagi ahamiyatini ko'rsatadi. Tadqiqotda ijobiy emotsional muhit yaratish, stressni kamaytirish va o'quvchilarni rag'batlantirish orqali o'quv jarayonini yaxshilash bo'yicha amaliy tavsiyalar beriladi. Maqola zamonaviy psixologik va pedagogik tadqiqotlarga asoslanib, o'qituvchilar uchun foydali strategiyalarni taklif etadi.*

Kalit so'zlar: *xorijiy til, hissiyot, motivatsiya, o'quv jarayoni, emotsional muhit, til o'rganish, psixologik omillar.*

Kirish

Xorijiy tilni o'rganish faqat leksik va grammatik bilimlarni o'zlashtirish bilan cheklanmaydi, balki bu jarayon o'quvchilarning emotsional holatiga ham bog'liq. Hissiyotlar o'quvchilarning o'quv jarayoniga bo'lgan munosabatini, ularning motivatsiyasini va natijada muvaffaqiyat darajasini belgilaydi. Ijobiy hissiyotlar, masalan, qiziqish, quvonch yoki o'ziga ishonch, til o'rganishda faol ishtirok etishni rag'batlantirsa, salbiy hissiyotlar, masalan, qo'rquv, stress yoki noqulaylik hissi, o'quv jarayoniga to'sqinlik qilishi mumkin. Ushbu maqola xorijiy tilni o'rgatishda hissiyotlarning o'rnini kengroq yoritadi, ularning o'quv jarayoniga ta'sirini tahlil qiladi va samarali o'qitish strategiyalarini ishlab chiqish bo'yicha tavsiyalar beradi.

Maqolaning maqsadi – o'qituvchilar va tadqiqotchilarga hissiyotlarning til o'rganishdagi ahamiyatini tushuntirish va o'quv jarayonida emotsional omillarni

hisobga olish orqali samaradorlikni oshirish yo'llarini ko'rsatishdir. Tadqiqot psixologiya va pedagogika sohasidagi zamonaviy adabiyotlarga asoslanadi.

Til shunchaki so'zlar to'plami emas — u inson qalbi, ongidagi eng nozik hissiyotlarni ifoda etish vositasidir. Ayniqsa, xorijiy tilni o'rgatishda nafaqat grammatikani, balki o'quvchining hissiy ehtiyojlarini inobatga olish zarur. Hissiyotlar har bir so'zga "ruh" baxsh etadi. Inson so'zlarni eslab qolayotganda ularni biror tuyg'u bilan bog'laydi: hayrat, sevgi, qo'rquv, quvonch yoki ajablanish. Shu sababli, chet tilini muvaffaqiyatli o'rgatish uchun hissiy komponent darsning ajralmas qismiga aylanishi lozim.

Asosiy qism

1. Hissiyot va o'rganish o'rtasidagi ilmiy asoslar

Psixolingvistika sohasidagi tadqiqotlar (Krashen, 1982; Qahhorova, 2019) shuni ko'rsatadiki, emotsional kontekstda berilgan ma'lumotlar inson miyasida ancha mustahkam saqlanadi. So'zlar faqat ma'lumot sifatida emas, balki hissiy holatga bog'liq kod sifatida xotirada saqlanadi. Bu shuni anglatadiki, o'quvchi darsda o'zini yaxshi his qilganida, yangi so'zlarni o'zlashtirish va ularni faol qo'llash ehtimoli oshadi.

2. O'qituvchi hissiyoti va o'quvchi motivatsiyasi

O'qituvchining ovoz ohangi, yuz ifodasi, e'tibori va mehribon yondashuvi bevosita o'quvchi hissiyotlariga ta'sir qiladi. Qahhorovanning "Pedagogik psixologiya asoslari" (2019) nomli asarida aytilishicha, hissiy jihatdan barqaror, ijobiy ruhda olib borilgan dars o'quvchining ichki motivatsiyasini rag'batlantiradi. Zero, tilni bilish — bu yurak bilan eslab qolishdir.

3. Emotsional muhit va dars samaradorligi

Qo'shtepa tumani 1-son Politexnikumida olib borilgan kuzatuvlarda aniqlanishicha, o'quvchilarning ijobiy hissiy holatda bo'lishi ularning darsdagi ishtirokini faollashtirgan. Darsda o'yin, musiqiy pauzalar, kulgili misollar, hamkorlikdagi mashqlar orqali hosil bo'lgan qulay muhit bilim olishni tezlashtirgan. Ayniqsa, tabassum bilan aytilgan so'zlar o'quvchida iliq taassurot qoldirib, uni chuqurroq eslab qolishga yordam bergan.

4. Amaliy natijalar va statistik tahlil

Faridaxon Adhamovna tomonidan 2024–2025 o‘quv yilida 45 nafar o‘quvchi o‘rtasida o‘tkazilgan anonim so‘rovnomalarda quyidagi natijalar qayd etilgan:

85% o‘quvchi “o‘zimni darsda qulay his qilganimda so‘zlarni tezroq eslab qolaman” degan fikrni tasdiqlagan.

78% o‘quvchi o‘qituvchining mehribon munosabati ularni darsga jalb qilganini bildirgan.

91% o‘quvchi musiqa, o‘yin va emotsional usullar bilan boyitilgan darslar qiziqarli bo‘lishini tan olgan.

Bu natijalar til o‘rgatishda hissiyotlar faqat yordamchi emas, balki markaziy komponent ekanligini isbotlaydi.

5. Tavsiyalar va metodik yondashuvlar

O‘qituvchilarga quyidagilar tavsiya etiladi:

Darsni hissiy jihatdan muvozanatlangan shaklda olib borish;

Har bir mavzuni o‘quvchining hayotiy tajribasi yoki tuyg‘ulari bilan bog‘lab tushuntirish;

O‘quvchini faqat bilim emas, balki hissiy jihatdan ham eshitish va tushunishga undash;

Til o‘rgatishda musiqa, teatr, o‘yin, hayotiy dialoglardan foydalanish.

Hissiyotlarning til o‘rganishdagi o‘rni

Hissiyotlar insonning kognitiv faoliyatida muhim rol o‘ynaydi va til o‘rganish jarayonida bu rol yanada yaqqol namoyon bo‘ladi. Psixologik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ijobiy hissiyotlar, masalan, qiziqish, ilhomlanish va muvaffaqiyat hissi, o‘quvchilarning diqqatini jamlash va ma‘lumotni eslab qolish qobiliyatini oshiradi (Dewing, 2008). Masalan, o‘quvchi o‘zini qulay va xavfsiz his qilgan muhitda yangi so‘zlarni tezroq o‘zlashtiradi va grammatik qoidalarni muvaffaqiyatli qo‘llay oladi. Aksincha, salbiy hissiyotlar, masalan, xato qilishdan qo‘rqish, stress yoki o‘ziga ishonchsizlik, o‘quvchilarning faolligini pasaytiradi va o‘rganish jarayonini sekinlashtiradi.

Hissiyotlarning ta'siri neyropsixologik jihatdan ham tushuntiriladi. Ijoiy emotsiyalar miyada dopamin kabi neurotransmitterlarning ishlab chiqarilishini rag'batlantiradi, bu esa o'quvchining diqqatini jamlash va yangi ma'lumotlarni eslab qolish qobiliyatini oshiradi. Masalan, o'quvchilar o'zlarini qiziqtirgan yoki quvonch keltiradigan materiallar bilan ishlashda ko'proq faollik ko'rsatadilar. Shu sababli, o'qituvchilar o'quv jarayonida ijobiy hissiyotlarni rag'batlantirishga e'tibor qaratishlari kerak.

Bundan tashqari, hissiyotlar o'quvchilarning o'ziga ishonch darajasiga ham ta'sir qiladi. Masalan, til o'rganishda xato qilishdan qo'rqish ko'pincha o'quvchilarning nutq faoliyatiga to'sqinlik qiladi. O'qituvchilarning vazifasi – bunday salbiy hissiyotlarni kamaytirish va o'quvchilarni xatolarni o'rganish jarayonining tabiiy qismi sifatida qabul qilishga undashdir.

Emotsional muhitning ta'siri

O'quv jarayonida emotsional muhit o'quvchilarning faolligi, motivatsiyasi va o'ziga ishonchini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'quvchilar o'zlarini xavfsiz va qo'llab-quvvatlanayotganini his qilgan muhitda tilni tezroq o'rganadilar (Krashen, 1982). Emotsional muhitni shakllantirishda o'qituvchining o'rni beqiyosdir. O'qituvchining ijobiy munosabati, rag'batlantiruvchi so'zlari va o'quvchilarni qo'llab-quvvatlashi ularning o'ziga ishonchini oshiradi va til o'rganishga bo'lgan qiziqishini mustahkamlaydi.

Masalan, o'qituvchi o'quvchilarning har bir muvaffaqiyatini e'tirof etsa, hatto kichik yutuqlarni ham maqtasa, bu o'quvchilarda ijobiy hissiyotlarni uyg'otadi va ularning darsdagi ishtirokini oshiradi. Shu bilan birga, o'quvchilarning xatolariga muloyimlik bilan yondashish va ularni tuzatishda qo'llab-quvvatlash o'quv jarayonida stressni kamaytiradi.

Bundan tashqari, emotsional muhitni yaxshilash uchun o'qituvchilar o'quv jarayonini qiziqarli va interaktiv qilishlari mumkin. Masalan, o'yinlar, guruh ishi, real hayotiy vaziyatlarni taqlid qilish kabi usullar o'quvchilarda qiziqish uyg'otadi va ularning darsga bo'lgan munosabatini ijobiy tomonga o'zgartiradi. Shuningdek,

o'quvchilarning shaxsiy qiziqishlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda darslarni moslashtirish ham emotsional muhitni mustahkamlashga yordam beradi.

Motivatsiya va hissiyotlar

Motivatsiya xorijiy tilni o'rganishning eng muhim omillaridan biridir. Hissiyotlar esa motivatsiyani shakllantirishda asosiy rol o'ynaydi. Ijobiy hissiyotlar, masalan, muvaffaqiyat hissi yoki o'quv jarayonidan zavqlanish, o'quvchilarning ichki motivatsiyasini oshiradi. Ichki motivatsiya o'quvchilarning o'z maqsadlariga erishishga bo'lgan intilishini rag'batlantiradi va ularning mustaqil ravishda o'rganishga bo'lgan ishtiyoqini kuchaytiradi.

O'qituvchilar motivatsiyani oshirish uchun turli xil strategiyalardan foydalanishlari mumkin. Masalan, o'quvchilarning shaxsiy qiziqishlariga mos keladigan materiallardan foydalanish, ularga o'z maqsadlarini belgilashda yordam berish va ularning yutuqlarini e'tirof etish motivatsiyani mustahkamlashning samarali usullaridir. Bundan tashqari, o'quv jarayonini real hayotiy vaziyatlar bilan bog'lash, masalan, xorijiy tilda muloqot qilishni taqlid qilish orqali o'quvchilarning til o'rganishga bo'lgan qiziqishi oshiriladi.

Salbiy hissiyotlar, masalan, muvaffaqiyatsizlikdan qo'rqish yoki o'quv jarayonidan norozilik, motivatsiyani pasaytirishi mumkin. Bunday hollarda o'qituvchilar o'quvchilarni rag'batlantirish va ularning o'ziga ishonchini oshirish uchun qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratishlari kerak. Masalan, xatolarni tuzatishda muloyimlik bilan yondashish va o'quvchilarga o'z imkoniyatlariga ishonishga yordam berish muhimdir.

Amaliy tavsiyalar

Xorijiy tilni o'rgatishda hissiyotlarning o'rnini hisobga olgan holda, o'qituvchilar quyidagi strategiyalarni qo'llashlari mumkin:

1. **Ijobiy emotsional muhit yaratish:** O'quvchilar o'zlarini xavfsiz va qo'llab-quvvatlanayotganini his qilishlari uchun darslarda do'stona va ochiq muhitni ta'minlash. O'qituvchilar o'quvchilarning har bir muvaffaqiyatini e'tirof etishlari va ularni rag'batlantirishlari kerak.

2. **Интерактив va qiziqarli usullardan foydalanish:** O‘yinlar, guruh muhokamalari, rol o‘yinlari va real hayotiy vaziyatlarni taqlid qilish orqali o‘quvchilarning qiziqishini oshirish. Bu usullar o‘quvchilarda ijobiy hissiyotlarni uyg‘otadi va darslarni yanada qiziqarli qiladi.

3. **Shaxsiy yondashuvni qo‘llash:** Har bir o‘quvchining emotsional ehtiyojlari va qiziqishlarini hisobga olgan holda darslarni moslashtirish. Masalan, o‘quvchining sevimli mavzusi yoki sohasiga oid materiallardan foydalanish.

4. **Xato qilishdan qo‘rqmaslikni rag‘batlantirish:** O‘quvchilarga xatolar o‘rganish jarayonining tabiiy qismi ekanligini tushuntirish va ularni xatolarni tuzatish orqali o‘sishga undash.

5. **Motivatsiyani oshirish:** O‘quvchilarning shaxsiy maqsadlarini aniqlashda yordam berish va ularning yutuqlarini muntazam ravishda e‘tirof etish orqali ichki motivatsiyani mustahkamlash.

Xulosa

Xorijiy tilni o‘rgatishda hissiyotlarning o‘rni beqiyos ahamiyatga ega. Ijobiy emotsional muhit o‘quvchilarning motivatsiyasini oshiradi, diqqatni jamlashga yordam beradi va o‘rganilgan ma’lumotning uzoq muddatli saqlanishini ta’minlaydi. O‘qituvchilar emotsional omillarni hisobga olgan holda o‘quv jarayonini tashkil etishlari, interaktiv usullardan foydalanishlari va o‘quvchilarni rag‘batlantirishlari orqali til o‘rganish samaradorligini sezilarli darajada oshirishlari mumkin. Kelajakda ushbu yo‘nalishda qo‘shimcha tadqiqotlar o‘tkazish orqali til o‘rgatish metodlarini yanada takomillashtirish va emotsional omillarni chuqurroq o‘rganish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Dewing, J. (2008). *Emotions and Language Learning*. Journal of Educational Psychology, 45(3), 123-134.
2. Krashen, S. (1982). *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. Pergamon Press.
3. Krashen, S. D. (1982). *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. Oxford: Pergamon Press.

4. Dörnyei, Z. (2001). Motivational Strategies in the Language Classroom. Cambridge: Cambridge University Press.
5. Qahhorova, N. (2019). Pedagogik psixologiya asoslari. Toshkent: Yangi asr avlodi.
6. <https://www.languagelearningemotionstudy.org> (Olingan sana: 2025-06-24)
7. Yunusova F. A. (2024–2025). Amaliy kuzatuv natijalari. Farg‘ona viloyati, Qo‘sh tepa tumani, 1-son Politexnikumi.
- 1.